

9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.62

Паянок Т.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби України

Раунок Танау

University of State Fiscal Service of Ukraine

ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено наявні методики аналізу фінансових результатів підприємства. Запропоновано поетапний аналіз фінансових результатів від операційної діяльності, а саме аналізи формування й використання прибутку, рентабельності та резервів. Він поєднує традиційні методи фінансового аналізу діяльності суб'єкта господарювання, статистичного та економічного моделювання. Це дає змогу отримати якісні прогнози під час дослідження будь-яких фінансових показників, за результатами яких можна приймати обґрунтовані управлінські рішення. Така методика враховує інфляційні процеси в країні та забезпечує реальне оцінювання та якісне прогнозування складових фінансової звітності підприємства в розрізі формування й використання прибутку. Реальні показники отримані за допомогою кумулятивного індексу споживчих цін. Усунення суттєвих коливань реальних фінансових показників проведено за допомогою ковзної середньої, що дало змогу зробити якісний короткостроковий прогноз.

Ключові слова: аналіз фінансових результатів, реальні та номінальні показники, формування й використання прибутку, аналіз рентабельності, резерв, прогноз.

Постановка проблеми. Мінливість зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, особливо якщо це пов'язане з фінансовими та політичними кризами в країні. Перераховані події стимулюють інфляційні процеси, які, з одного боку, негативно впливають на купівельну спроможність населення, а з іншого боку, збільшують собівартість виробництва, зменшуючи його рентабельність. Оцінити реальне становище на підприємстві можна за рахунок вилучення інфляційної складової, яка суттєво завищує результати фінансово-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З проаналізованих досліджень науковців, які займалися цією тематикою, хотілося зупинитись на роботі Є.В. Мниха. Він розкриває завдання й зміст фінансового аналізу в інформаційному середовищі бухгалтерського обліку, а саме характеризує загальну оцінку досягнутого рівня, структурні зміни у формуванні фінансових результатів, резерви отриманих фінансових результатів, фінансові результати акціонерної діяльності та відносні характеристики прибутковості (збитковості) [4]. С.Т. Пільська оцінює фінансово-економічний стан підприємства за допомогою регресійного аналізу, а саме проводить розрахунок інтегрального показника майнового стану, рентабельності, ліквідності, ділової активності та фінансової стійкості n -го підприємства у t -му періоді. Для здобуття інтерпретації ключового показника оцінювання фінан-

сово-економічного стану підприємства вона використовує шкалу Харрінгтона. Запропонована нею інтегрована модель визначає стадії розгортання кризового процесу за джерелом виникнення та типом економічної стійкості, що дає змогу своєчасно розробляти антикризові заходи на підприємстві [7]. Поєднання різних методик розширює можливості аналітика та дає змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розроблення методики аналізу фінансових результатів з урахуванням впливу інфляційних процесів, які відбуваються в країні в період фінансових та політичних криз.

Вклад основного матеріалу. Загальноприйнятими видами фінансового аналізу є горизонтальний, вертикальний, порівняльний та факторний [6]. Із застосуванням горизонтального аналізу фінансових результатів визначають відносне й абсолютне відхилення показників звітного періоду від попереднього або базового. В основі вертикального аналізу лежить структурний аналіз прибутку (доходів та витрат) за видами продукції (діяльності). Порівняльний аналіз фінансових результатів базується на порівнянні обсягу отриманого підприємством прибутку із середньогалузевим показником, основними конкурентами суб'єкта господарювання. Цей вид аналізу також застосовують для внутрішнього аналізу, а саме порівнюють заплановані обсяги прибутку, доходів та витрат із фактичними, при

Рис. 1. Етапи аналізу фінансових результатів суб'єкта господарювання

Джерело: побудовано автором

цьому оцінювання проводиться в межах видів продукції, діяльності та центрів відповідальності (аналізують мережу збуту, наприклад роботу фірмових магазинів). В основі факторного аналізу лежить оцінювання впливу на розмір валового прибутку обсягу реалізованої продукції; обсягу прибутку в 100 грн. отриманої виручки від реалізації товарів, робіт, послуг; собівартості та структури реалізованої продукції. Перераховані види аналізу, як правило, проводяться за останні три роки та не враховують тенденції за тривалий період.

Завданнями аналізування фінансових результатів є дослідження умов їх формування й використання, виявлення резервів зростання та збільшення ефективності господарювання. Проводити аналіз доречно в розрізі всіх видів діяльності, а саме операційної, фінансової та інвестиційної. Детально проаналізуємо фінансові результати підприємства від операційної діяльності (рис. 1).

Пропонуємо розширити вищезазначені види фінансового аналізу шляхом пошуку впливу інфляційних процесів на фінансові результати суб'єкта господарювання за допомогою економіко-математичних методів, здійснення якісного прогнозу його діяльності. Для цього знайдемо реальні показники за допомогою кумулятивного індексу споживчих цін у цінах базового року, яким в нашому разі є 2000 рік, за формулою [1, с. 139]:

$$R_t = \prod_{j \leq t} (1 + r_j / 100), \quad (1)$$

де r_j – щорічний індекс споживчих цін, %; \prod – добуток виразу (табл. 1).

Для прикладу взято показники фінансово-господарської діяльності підприємства хлібопекарської галузі за 2001–2017 роки (табл. 1).

Чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг розрахований з урахуванням інфляційної складової (рис. 2). Номінальний показник в середньому щорічно зростав на 3 692,6 тис. грн. (коефіцієнт апроксимації складає 0,91), а середній приріст реального чистого доходу становить 265,3 тис. грн. (коефіцієнт апроксимації складає 0,52). Фактично реальний приріст чистого доходу від реалізації продукції в чотирнадцять разів менший ($3692,6/265,3=13,9$) за номінальний.

Аналогічно проаналізуємо інші показники що характеризують формування фінансових результатів (табл. 2).

Реальні показники мають дуже низький коефіцієнт апроксимації, тому проведене згладження рядів динаміки за допомогою ковзної середньої (табл. 2, 3). Аналізуючи прогнозні значення формування прибутку підприємства, відзначаємо, що всі номінальні показники завищені за рахунок інфляційної складової. Прогнозний реальний фінансовий результат від операційної діяльності у 2018 році в 7,5 разів менший (максимальне значення), становлячи 3 743,12 тис. грн., при цьому чистий дохід від реалізації товарів у 5,6 разів менший (мінімальне значення).

Привертають до себе увагу значні флуктуації за витратами з податку на прибуток підприємства (рис. 3). Інші показники фінансово-господарської діяльності підприємства їх не мають (ні чистий дохід від реалізації, ні операційні витрати, які безпосередньо пов'язані з базою оподаткування). При цьому за досліджуванний період сума реального податку не перевищує 207 тис. грн., лише у 2001, 2004 і 2005 роках підприємство сплатило більше.

Таблиця 1

Вихідні дані за 2001–2017 роки, тис. грн.

Роки	Чистий дохід від реалізації продукції)	Фінансовий результат від операційної діяльності	Фінансовий результат до оподаткування	Чистий фінансовий результат	Витрати з податку на прибуток	Операційні витрати	Сплата дивідендів	Індекс споживчих цін, %
Код рядка	035/2000	100/2190	170/2290	220/2350	180/2300	280/2550	350/3355	
2001	8 407,3	791,2	649,8	336,4	313,4	7 883,7	0	106,1
2002	7 712,5	466,1	408,6	246,4	162,2	7 222,5	80,8	99,4
2003	10 131,4	334,6	348,7	219,3	129,4	9 982,4	64,5	108,2
2004	12 311,2	919,2	933,9	646,5	287,4	11 470,5	73	112,3
2005	11 707,2	1 357,5	1 352,4	955,1	397,3	10 391,6	87,4	110,3
2006	12 842,1	803,5	757,3	532	225,3	12 186,4	1	111,6
2007	13 911,3	458,3	315,5	182,6	132,9	13 596,1	0	116,6
2008	18 711	724	437	231	206	18 013	0	122,3
2009	21 459	1 806	1 625	1 102	523	19 825	207	112,3
2010	27 397	1 370	1 259	694	565	26 211	274	109,1
2011	33 885	1 781	1 680	1 171	509	32 456	319	104,6
2012	36 099	2 057	2 070	1 554	516	34 291	532	99,8
2013	38 281	1 907	1 960	1 439	521	36 606	993	100,5
2014	42 564	1 153	1 094	727	367	41 908	969	124,9
2015	59 668	4 955	4 922	4 003	919	55 499	256	143,3
2016	59 560	3 639	3 824	3 116	708	56 383	1 420	112,4
2017	67 214	4 713	4 801	3 937	864	63 118	1 170	113,7

Джерело: побудовано автором за даними джерел [3; 9]

Таблиця 2

Аналіз формування прибутку за 2001–2017 роки

Показник	Функція	R ²	Прогноз на 2018 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): – номінальний; – реальний*	$y = 3692,6x - 4888,4;$ $y = 7493,8e^{0,0274x}$	0,91; 0,55	61 578,40; 10 997,62
Фінансовий результат від операційної діяльності: – номінальний; – реальний	$y = 224,82x - 303,64;$ $y = -1,2596x^2 + 15,04x + 533,13$	0,64; 0,56	3 743,12; 496,8
Фінансовий результат до оподаткування: – номінальний; – реальний	$y = 233,52x - 428,87;$ $y = 7,5716x + 502,66$	0,64; 0,64	3 774,49; 608,66
Чистий фінансовий результат: – номінальний; – реальний	$y = 194,7x - 511,59;$ $y = 12,118x + 320,05$	0,62; 0,89	2 993,01; 489,70

* ряд згладжений ковзною середньою по 11 точках

Джерело: розраховано автором

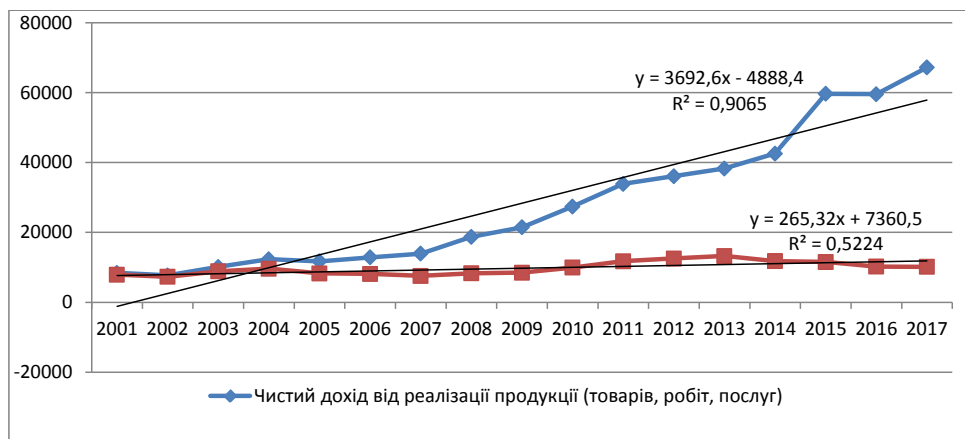

Рис. 2. Динаміка чистого номінального та реального доходів підприємства за 2001–2017 роки

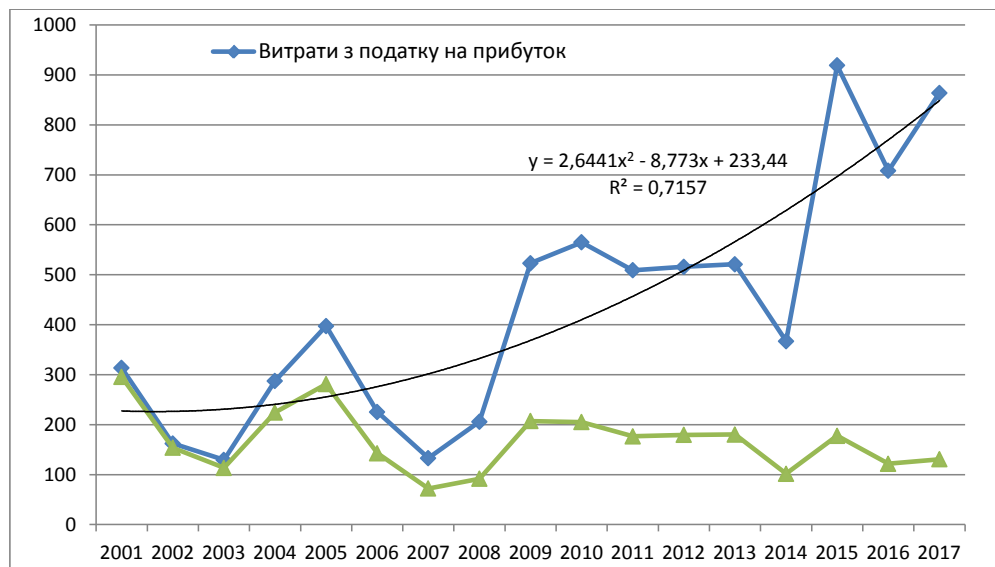

Рис. 3. Динаміка номінальних та реальних витрат з податку на прибуток підприємства за 2001–2017 роки

Джерело: побудовано автором за даними джерел [3; 9]

Таблиця 3

Аналіз використання прибутку за 2001–2017 роки

Показник	Функція	R ²	Прогноз на 2018 рік
Витрати з податку на прибуток: – номінальні; – реальні	$y = 2,6441x^2 - 8,773x + 233,44;$ $y = -0,5189x^2 + 4,7931x + 165,38$	0,72; 0,88	93221; 140,00
Операційні витрати: – номінальні; – реальні	$y = 229,91x^2 - 637,38x + 8481,2;$ $y = -35,576x^2 + 924,35x + 4013,2$	0,99; 0,99	71 499,20; 10 017,41
Сплата дивідендів: – номінальна; – реальна	$y = 7,0846x^2 - 52,79x + 110,45;$ $y = -0,9788x^2 + 32,408x - 109,49$	0,77; 0,98	1 455,64; 146,40

Джерело: розраховано автором

Проаналізуємо рентабельність фінансових результатів. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу характеризує ефективність вкладення активів (коштів) у діяльність суб'єкта господарювання. Ефективність використання активів суб'єкта господарювання характеризує коефіцієнт рентабельності активів. Рентабельність продажів показує суму операційного прибутку, яку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. Іншими словами, показує, скільки залишається в

підприємства після покриття собівартості продукції [2]. Це характеризує реалізацію основної продукції та оцінює частку собівартості в обсягах продажу. Прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності характеризує коефіцієнт рентабельності реалізації продукції. Ці коефіцієнти повинні зростати.

Аналізуючи рентабельність основних фінансових результатів підприємства, відзначаємо, що 2016 рік втратив свої позиції відносно попереднього (табл. 5). Так,

Таблиця 4

Показники рентабельності фінансових результатів

Показник	Алгоритм розрахунку	Джерело інформації
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток	Ф. № 2, р. 2350 (або р. 2355)
	Середньорічна вартість власного капіталу	Ф. № 1, р. 1495((гр. 3) + р.1495 (гр. 4))/2
Коефіцієнт рентабельності активів (майна)	Чистий прибуток	Ф. № 2, р. 2350 (або 2355)
	Середньорічна вартість активів	Ф. № 1, (р. 1300 (гр. 3) + р. 1300 (гр. 4))/2
Коефіцієнт рентабельності продажу	Чистий прибуток	Ф. № 2, р. 2350 (або р. 2355)
	Чиста виручка від реалізації	Ф. № 2, р. 2000
Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції	Прибуток від реалізації продукції	Ф. № 2, р. 2190 (або р. 2195) +р. 2180-р. 2120
	Витрати на її виробництво та збут	Ф. № 2, р. 2050+2130+2150

Джерело: складено автором за даними джерела [8]

Показники рентабельності фінансових результатів за 2015–2017 роки

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Приріст відносний	
				2016/2015 роки	2017/2016 роки
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,437	0,265	0,335	-39,416	26,348
Коефіцієнт рентабельності активів (майна)	0,323	0,197	0,200	-39,188	1,748
Коефіцієнт рентабельності продажу	0,067	0,052	0,059	-22,017	11,960
Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції	0,124	0,100	0,101	-19,531	0,946

Джерело: розраховано автором

коефіцієнти рентабельності зменшилися таким чином: коефіцієнт власного капіталу зменшився на 39,4%, активів – на 39,2%, продажу – на 22%, реалізації продукції – на 19,5%. У 2017 році ситуація покращилася, спостерігається приріст всіх коефіцієнтів, при цьому необхідно відзначити, що рівня 2015 року підприємство не досягло.

Аналіз резервів фінансових результатів необхідно здійснювати за такими напрямками діяльності:

1) оновлення технологічного процесу виробництва, що дає можливість розширювати асортимент і підвищувати якість та ефективність продукції;

2) сучасне технічне обладнання (автоматизована обробка сировини в хлібопекарному виробництві оптимізує виготовлення продукції, зменшує трудовитрати, енергоємність та матеріаломісткість);

3) ефективна організація роботи відділу збуту (усунення конкурентів за рахунок збільшення якості продукції та освоєння нових ринків збуту продукції забезпечить приріст фінансових результатів підприємства);

4) нарощення та вдосконалення кваліфікованих кадрів, які вміють працювати в команді на кінцевий

результат, за умови застосування основного мотиваційного механізму, а саме гідної зарплати.

Підприємство має раціонально використовувати ресурси, які перебувають в його розпорядженні. Побудова оптимізаційної моделі виявляє резерви виробництва, збільшує обсяги виробництва, раціонально розподіляє витрати на одиницю продукції [5]. Контролюються витрати виробництва в розрахунку на одиницю продукції, що зменшує собівартість, а в результаті веде до збільшення прибутку від реалізації продукції.

Висновки. Перераховані вище заходи доповнюють один одного, тому на практиці необхідне їх комплексне вжиття. Поєднання традиційних методів фінансового аналізу та економіко-математичного моделювання дасть змогу приймати обґрунтовані рішення. Аналіз реальних економічних показників дає можливість критично оцінювати ситуацію на підприємстві, здійснювати якісний прогноз фінансових результатів, вживати резервних заходів. Запропоноване дослідження має прикладний аспект, адаптований до вимог сучасності.

Список літератури:

1. Паянок Т.М., Лаговський В.В., Краєвський В.М. та ін. Аналітика та прогнозування соціально-економічних процесів і податкових надходжень : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 426 с.
2. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 05.04.2019).
3. Зведена таблиця індексів споживчих цін за 2001–2018 роки. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 05.04.2019).
4. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник. URL: https://pidruchniki.com/1578061541897/ekonomika/analiz_finansovih_rezultativ_operatsiyanoi_diyalnosti_pidpriemstva (дата звернення: 05.04.2019).
5. Остапенко Я.О., Замота І.О. Моделювання оптимального виробництва продукції на виробничому підприємстві. *Математичне моделювання в економіці*. 2018. № 1. С. 139–151.
6. Пастернак М.М., Сілінська С.М. Організація і методика економічного аналізу діяльності підприємства : навчальний посібник. Київ : Дія, 2011. 532 с.
7. Пілецька С.Т. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в системі антикризового управління. *Економічний аналіз : збірник наукових праць*. Т. 23. № 2. Тернопіль : видавничо-поліграфічний центр Тернопільського НЕУ «Економічна думка», 2016. С. 139–145.
8. Фещенко О.П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності. *БІЗНЕС-ІНФОРМ*. 2015. № 2. С. 229–236.
9. Фінансова звітність ПАТ. URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/114722/156/templ> (дата звернення: 05.04.2019).

ОЦЕНКА И ПРОГНОЗ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследованы существующие методики анализа финансовых результатов предприятия. Предложен поэтапный анализ финансовых результатов от операционной деятельности, а именно анализы формирования и использования прибыли, рентабельности и резервов. Он сочетает традиционные методы финансового анализа деятельности субъекта хозяйствования, статистического и экономического моделирования. Это позволяет получить качественные прогнозы при исследовании любых финансовых показателей, по результатам которых можно принимать обоснованные управленческие решения. Такая методика учитывает инфляционные процессы в стране и обеспечивает реальное оценивание и качественное прогнозирование составляющих финансовой отчетности предприятия в разрезе формирования и использования прибыли. Реальные показатели получены с помощью кумулятивного индекса потребительских цен. Устранение существенных колебаний реальных финансовых показателей проведено с помощью скользящей средней, что позволило сделать качественный краткосрочный прогноз.

Ключевые слова: анализ финансовых результатов, реальные и номинальные показатели, формирование и использования прибыли, анализ рентабельности, резерв, прогноз.

ESTIMATION AND PROGNOSIS OF FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISE

In the period of financial and political crises in a country inflationary processes grow substantially. It, in turn, negatively influences from one side on purchasing power of population, and on the other hand increases a production cost, diminishing his profitability here. Analyzing a dynamics, during the protracted period, it is impossible objectively to estimate the real situation of financial results of enterprise. Inflationary processes set too high nominal indexes and does not represent an actual tendency. A way out of this situation is applications of statistical methods that remove an inflationary constituent and give an opportunity really to estimate the results of financial activity of enterprise. In-process investigational existent methodologies of analysis of financial results of enterprise Offer stage-by-stage analysis of financial results from operating activity, namely analyses: forming and use of profit, profitability and backlogs. He combines the traditional methods of financial analysis of activity of subject of manage, statistical and economic design. It allows getting quality prognoses at research of any financial indexes and on their results to accept reasonable administrative decisions. This methodology takes into account inflationary processes in a country and provides the real estimation and quality prognosis of constituents of the financial reporting of enterprise in the cut of forming and use of profit. The real indexes are got by means of cumulative cost-of-living-index that is expected in the costs of base year. The removal of substantial vibrations of the real financial indexes is conducted by means of sliding middle that allowed doing a quality short-term prognosis. Directions of increase of backlogs of financial results offer in-process, namely: updating of technological process of production; introduction of modern technical equipment; perfection of organization of work of sales department; increase and perfection of skilled shots; construction of optimization model of production of basic goods. An offer research has the applied aspect and adapted to the requirements of contemporaneity. His application will extend possibilities of analysts in presentation of the real estimation of activity of subjects of manage and will provide to guidance a solid argument at the acceptance of administrative decisions.

Key words: analysis of financial results, real and nominal indexes, forming and uses of profit, analysis of profitability, reserve, prognosis.